

Fredagen den
13 februari 1976

Fredagen den 13 februari

Kl. 13.00

Förhandlingarna leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

*Om regeringens
åtgärder med
anledning av
jordbävningkata-
strofen i Guatemala*

§ 2 Om regeringens åtgärder med anledning av jordbävning- katastrofen i Guatemala

Fru statsrådet SIGURDSEN erhöll ordet för att besvara herr *Lindahls* i Hamburgsund (fp) den 10 februari anmälda fråga, 1975/76:220, till herr utrikesministern, och anförde:

Herr talman! Herr Lindahl i Hamburgsund har frågat utrikesministern om regeringens åtgärder med anledning av jordbävningkatastrofen i Guatemala. Det ankommer på mig att besvara frågan.

Regeringen har ställt 1,5 milj. kr. till förfogande som katastrofhjälp med anledning av jordbävningen i Guatemala. 1 milj. kr. har lämnats till Röda korset och 0,5 milj. kr. till FN:s katastrofhjälpkontor.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga. Jag tycker att det är tillfredsställande att regeringen vidtagit åtgärder i detta fall. Om summan är tillräckligt stor har jag inga möjligheter att bedöma. Den kanske kunde ha varit större, men det undandrar sig, som sagt, helt mitt bedömande.

Det är väldigt viktigt att hjälp kommer snabbt i en sådan här situation. Framför allt är det betydelsefullt när det rör sig om ett litet och underutvecklat land, som har drabbats så hårt som Guatemala i det här fallet, att hjälpen verkligen kommer i gång så snabbt det över huvud taget är möjligt. Jag har ingen anledning att påstå att regeringen sölat och tänker därför inte göra det heller. Jag vill bara uppmana statsrådet att följa denna fråga och se vad vi kan göra i fortsättningen. Jag misstänker att, som situationen är, epidemier och svåra sjukdomar kan bli följder som kommer och att man därför bör uppmärksamt iaktta utvecklingen och inte enbart nöja sig med de 1,5 milj. kr. som redan lämnats.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! När det gäller beloppet vill jag säga att de 1 milj. kr. som gått till Röda korset är den summa som Röda korset har begärt. I övrigt har FN allmänt värdjat om medel. Jag kan nämna att hjälpsändningar till Guatemala, som vi känner till, har kommit från grann-

Fredagen den
13 februari 1976

*Om omprövning av
den svenska
biståndsverksamhe-
ten till Lesotho*

länderna, de har också kommit från USA och från ett flertal andra länder i Europa samt från Röda korset och olika FN-organ.

De medel som nu ställts till förfogande avser Röda korset att i första hand använda till läkemedel, filter, medicinsk utrustning och livsmedel.

Det kan alltså komma ytterligare framställningar, men för dagen har vi fattat detta beslut med anledning av de framställningar som nu gjorts.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag finner statsrådets tillägg mycket tillfredsställande och har inget mer att säga än att jag hoppas att man inte bara väntar på framställningar. Man kan hålla en liten egen bevakning också.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om omprövning av den svenska biståndsverksamheten till Lesotho

Fru statsrådet SIGURDSEN erhöll ordet för att besvara fru *Frändås* (s) den 30 januari anmälda interpellation, 1975/76:99, och anförde:

Herr talman! Fru Frändås har frågat mig om regeringen avser att företa en omprövning av den svenska biståndsverksamheten till Lesotho inför de förestående förhandlingarna om nytt biståndsavtal.

Det svenska biståndet till Lesotho har främst siktat till att främja landets politiska och ekonomiska oberoende. Det genomförs till största delen i samarbete med FN-organ. Vissa insatser görs direkt genom SIDA.

Lesotho räknas inte till de s. k. programländerna för svenskt bistånd. Det svenska stödet regleras därför helt av s. k. insatsavtal, vilket innebär ett avtal som gäller endast ett projekt. De medel som avsatts för bistånd till Lesotho under innevarande budgetår är avsedda att finansiera kostnader för redan avtalade insatser. Förhandlingar om nya biståndsavtal är därför inte förestående. Regeringen har för nästa budgetår räknat med ett oförändrat medelsbehov för biståndet till landet.

Fru FRÄNDÅS (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka fru statsrådet Sigurdson för svaret.

Min interpellation var avsedd att fästa statsrådets uppmärksamhet på, att förhållandena i Lesotho har förändrats högst avsevärt sedan vi inledde vårt biståndssamarbete strax efter landets självständighet i slutet av 1960-talet.

Landet är inte den idyll och det andningshål, som folkpartiet tycks tro, när man i år liksom i fjol i sin partimotion angående u-landspolitiken yrkar ökat bistånd till Lesotho. Det kan ifrågasättas om vårt bistånd nu medverkar till att göra landet mera politiskt och ekonomiskt oberoende av Sydafrika.

Jag är helt införstådd med, att ingångna biståndsavtal måste fullföljas.

och då något nytt avtal inte är nära förestående ber jag att få återkomma i frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om bistånd till MPLA i Angola

Fru statsrådet SIGURDSEN erhöll ordet för att besvara herr *Hellströms* (s) den 13 januari anmälda interpellation, 1975/76:85, och anförde:

Herr talman! Herr Hellström har i en interpellation frågat mig hur jag bedömer möjligheterna att ge nytt bistånd till MPLA i Angola för ungdoms- och vuxenutbildning, alfabetisering samt hälso- och sjukvård.

Sedan Caetanoregimen i Portugal störtades för snart två år sedan har vi fått se en fredlig utveckling mot självständighet i Guinea-Bissau, Kap Verde och Moçambique. Vi har kunnat inleda ett utvecklingssamarbete med dessa länder.

I Angola däremot pågår åter krig. Detta kan, som interpellanten påpekar, innebära risker för avbrott i den sociala utveckling i byarna som påbörjades genom befrielsearbetet under kolonialtiden. Kriget medför dessutom stora lidanden för civilbefolkningen. Det är en angelägen uppgift att på olika sätt söka bistå Angolas folk i denna situation. MPLA, som är den rörelse som sökt kombinera självständighetssträvandena med ett arbete för social och ekonomisk rättvisa, har under flera år fått bistånd från Sverige för detta arbete.

Regeringen har förklarat sig beredd att med katastrofbistånd hjälpa den nödlidande befolkningen. Statligt stöd har utgått till det arbete som bedrivs genom Röda korset och Frikyrkan hjälper. Det största ansvaret för den krigsdrabbade befolkningens sjukvård, utbildning och försörjning faller på MPLA:s egen administration.

Jag hade för några veckor sedan tillfälle att samtala med MPLA:s utrikesminister om det humanitära hjälpbehovet i Angola. En svensk delegation med representanter från SIDA och utrikesförvaltningen har i dagarna besökt Angola. Delegationens preliminära rapport vittnar om stora behov av internationellt bistånd. Det är i första hand fråga om livsmedel, läkemedel och medicinsk utrustning. FN-organen har ännu ingen permanent representation i Angola. Med hänsyn till behoven är de internationella hjälporganens verksamhet över huvud taget begränsad.

Regeringen och SIDA kommer nu bl. a. på basis av delegationens rapport att se närmare på vilka möjligheter Sverige har att ge hjälp. I första hand kommer det att gälla de omedelbara försörjningsbehoven. Ungdoms- och vuxenutbildningen, som herr Hellström nämner i sin interpellation, är en del av Angolas mer långsiktiga utveckling. Ett samarbete på detta område får därför anstå tills läget blivit mer stabiliserat och de akuta behoven har tillfredsställts.

Nr 66

Fredagen den
13 februari 1976

*Om bistånd till
MPLA i Angola*

Fredagen den
13 februari 1976

*Om bistånd till
MPLA i Angola*

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag får tacka biståndsministern för svaret på min interpellation, vilket jag uppfattar som positivt.

Det har skett stora förändringar i Angola sedan interpellationen lämnades för någon månad sedan. Den afrikanska enhetsorganisationen OAU har i förrgår upptagit folkrepubliken Angola som medlem i sin organisation, och MPLA behärskar nu otvetydigt merparten av landet och i stort sett också alla större städer.

MPLA är en befrielse rörelse, numera i regeringsställning, som under lång tid har arbetat på ett liknande sätt som FNL i Vietnam, Frelimo i Moçambique och PAIGC i Guinea-Bissau för att med ett kraftfullt civilt utvecklingsarbete få till stånd en social förbättring ute på landsbygden, ute i byarna. Det som dominerat det civila arbetet, samtidigt som man fått föra krig mot kolonialmakten, har varit skolor för barnen, förskolor, alfabetiseringskampanjer för vuxna. Man har försökt bygga upp – med begränsade resurser – hälsostationer, små decentraliserade sjukvårdsstationer; vaccinationskampanjer har ingått i arbetet. Man har saktat försökt bygga upp bättre bättre levnadsvillkor för bybefolkningen och på det viset också kunnat praktiskt demonstrera vad friheten, självständigheten, skulle innebära – att det var ett annat samhälle det handlade om än det samhälle människorna levde i under det koloniala förtrycket.

Sverige har gett bistånd under ett antal år till MPLA för just detta sociala reformarbete. Det har varit medicinsk utrustning, skolböcker och annan skolutrustning, livsmedel osv. Regeringen och flyktingberedningen, som prövar de här frågorna, har konstaterat upprepade gånger att MPLA har varit den enda befrielse rörelsen i Angola som i praktiken arbetat med sociala reformambitioner och över huvud taget haft program för att utveckla de här områdena – utbildning, hälsovård och annat – inne i Angola.

Det är givet att kriget är ett hot mot den bräckliga uppbyggnad, med små resurser, som man har haft av denna sociala struktur för den fattiga bybefolkningen på landsbygden. Läget i Angola tycks vara sådant, att döma av de olika rapporter man har sett under den senaste månaden, att det f. n. inte råder någon akut, direkt svältkatastrof – det har ju varit fallet så många andra gånger i krigets spår. Däremot tycks det råda svår undernäring i vissa områden i Angola. Sjukvårdsresurserna är också utomordentligt små. Det finns olika rapporter som har hävdat att det, efter det att portugiserna lämnade landet, skulle finnas kanske färre än 100 läkare där. Det är svårt att veta exakt vilka siffror som är riktiga, men detta torde ange storleksordningen.

Jag tror att detta kan innebära att det fortfarande finns tid att förhindra att det uppstår just en sådan massvält som har inträffat i många andra sammanhang vid krig. Jag vill understryka att vi har möjlighet att hjälpa till att undvika massvält om insatser görs mycket snabbt – så snabbt att man kan förebygga att den akuta nöden verkligen inträder, och inträder i stora områden. Kan massvälten förhindras i Angola kanske inte

heller grunden kommer att skaka för det arbete som har påbörjats i byarna, skolor för barnen, läsning och räkning för vuxna, hälsovård, vaccination och allt det andra som vi har talat om.

I interpellationssvaret konstaterar statsrådet: "Det största ansvaret för sjukvård, utbildning och försörjning av den krigsdrabbade befolkningen faller på MPLA:s egen administration."

Till detta kan nu läggas att MPLA, genom den senaste tidens utveckling av kriget, i dag helt klart kontrollerar merparten av Angola. Den effektivaste hjälpen, både när det gäller katastrofbistånd och i fråga om mer långsiktigt bistånd, måste då bli att kanalisera livsmedel, mediciner och annat katastrofbistånd genom MPLA – just därför att MPLA har kunnat bygga upp en lokalt fungerande social organisation ute i byarna, som gör det möjligt att något så när snabbt distribuera det materiella bistånd som behövs. Självfallet blir också välgörenhetsorganisationernas arbete ett värdefullt komplement till det som kan göras från MPLA:s sida.

I interpellationssvaret nämns att en delegation från SIDA och från UD nyligen har besökt MPLA och Angola och har inventerat de akuta hjälpbehoven. Jag fattar svaret så, att Sverige kommer att göra mycket kraftfulla insatser för att täcka behoven och handla snabbt på basis av vad den UD- och SIDA-delegation som just besökt MPLA kommit fram till. Jag uppfattar också svaret på det sättet, att regeringen så snart det är praktiskt möjligt kommer att vara beredd att lämna ett mera långsiktigt utvecklingsbistånd just för att man efter den akuta krisen skall kunna fortsätta att bygga upp en lokal social organisation på landsbygden, så att de fattiga folkgrupperna kan få drägliga livsvillkor genom hälsovård, utbildning och ett jordbruk som ger allsidig föda och goda utvecklingsmöjligheter för barn och vuxna.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Jag kan bekräfta mycket av det som herr Hellström beskriver i sitt inlägg när det gäller de stora behov som finns och de verkningar som kriget fört med sig i Angola. Det har klart redovisats i preliminär rapporten från den delegation som varit där. Man kan konstatera att kriget har resulterat i att hela byar totalförstörts, dammar och broar raserats, fabriker och plantager ödelagts, skolor och sjukhus satts ur funktion.

Herr Hellström angav en siffra om antalet läkare i landet. Delegationen som varit där har fått den uppgiften att det nu finns ungefär 60 läkare mot tidigare 500 och ungefär 200 högstadielärare mot tidigare 5 000. Många i de här kategorierna var ju portugiser och har nu lämnat landet.

Enligt delegationens rapport kan man konstatera att MPLA-regeringen är mycket angelägen om och satsar kraftigt på att få i gång den civila verksamheten i landet i form av försörjning med livsmedel, hälsovård och utbildning.

När det gäller FN-organen, som ännu inte har någon verksamhet i

Angola, har vi fått besked om att en representant för UNICEF nyligen besökt Luanda för att med regeringen diskutera möjligheterna till bistånd.

Jag kan försäkra herr Hellström att regeringen så snabbt som det är möjligt kommer att ta ställning till frågan om hur stor den hjälp kan bli som vi skall lämna till Angola och på vilka vägar den skall ges.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag är tacksam för den komplettering som biståndsmministern gav genom redovisningen av delegationens erfarenheter från platsen. Den redovisningen visar ju att det är på de områden där MPLA såsom befrielseerörelse under kolonialkriget för ett antal år sedan önskade bistånd, nämligen utbildning, hälsovård, jordbruk, som MPLA nu såsom regering vill försätta arbetet.

Jag vill återigen understryka att jag instämmer med biståndsmministern i att det är viktigt både att snabbt komma i gång med katastrofbistånd och att planera för det långsiktiga bistånd som statsrådet talade om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om Sveriges medlemskap i Världsbanken

Fru statsrådet SIGURDSEN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Olof Johanssons* i Stockholm (c) den 5 februari anmälda interpellation, 1975/76:106, dels herr *Måbrinks* (vpk) den 4 februari anmälda fråga, 1975/76:212, och anförde:

Herr talman! Herr Olof Johansson i Stockholm har i en interpellation om Sveriges medlemskap i Världsbanken frågat mig

dels hur jag bedömer Världsbanksgruppens upprepade långivning till Chileregimen och konsekvenserna för organisationens framtida möjligheter att fungera som ett samlande multilateralt biståndsorgan,

dels om regeringen är beredd att låta en prövning av de svenska bidragen och relationerna till Världsbanken/IDA innefatta också medlemskapet i framtiden och möjligheterna att satsa på alternativa biståndsorgan,

dels på vilket sätt regeringen avser att låta sin reaktion mot de upprepade lånen till Chile komma till uttryck i de nu pågående förhandlingarna om en femte påfyllnad av medel till IDA inom Världsbanksgruppen.

Herr Måbrink har frågat mig hur långt Världsbanken kan gå i fråga om stöd till reaktionära regimer i sin långivning innan Sverige begär sitt utträde.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Regeringen tar klar ställning mot lånen till Chile. Juntans politik har på det rent ekonomiska planet varit katastrofal. Massarbetslöshet, svält och våldsam inflation har präglat utvecklingen sedan kuppen år 1973.

Vi kan inte finna det rimligt att banken, som vägrade att stödja Allenderegernings utvecklingsansträngningar, nu tycks ställa sig bakom juntans politik.

Det senaste lånet godkändes av Världsbankens styrelse men med stöd av endast elva av tjugo styrelsemedlemmar. Drygt 40 % av rösterna tog avstånd från lånet. Detta innebär att opinionen mot Världsbankens utlåning till Chile ökat betydligt. Det finns anledning sätta detta i samband med Sveriges aktiva engagemang i opinionsbildningen inom bankgruppen mot Världsbankslånet till Chile. Man kan också förmoda att den växande kritiken leder till att bankledningen drar sig för att föreslå ytterligare lån till Chile. Det bör i detta sammanhang understrykas att några lån från IDA som får medel ur den svenska biståndsbudgeten inte har varit aktuella för Chile.

Utvecklingen i vad gäller inställningen till lån till Chile bekräftar regeringens uppfattning att det är viktigt att vi kan göra vår röst hörd i de interna diskussionerna i Världsbanken. Detta ligger också, som jag ofta har haft tillfälle att påpeka, i linje med u-ländernas önskemål. Världsbanksgruppen är den utan jämförelse viktigaste internationella finansieringskällan för deras utvecklingsansträngningar med en årlig utlåning på ca 26 miljarder kronor. Vi får räkna med att bankgruppen även i fortsättningen kommer att ha denna roll. Därför skall vi inte fränsäga oss möjligheterna att söka påverka och förbättra politiken i detta FN-organ liksom i andra medlemmar av FN-familjen. Som medlem av en mellanfolklig organisation får vi emellertid då vara beredda att även godta beslut som vi själva inte kan ställa oss bakom.

Storleken av våra fortsatta bidrag till IDA får, som jag har anfört i budgetpropositionen, vägas mot andra möjliga biståndsinsatser. Regeringens prövning har att utgå från hur målen för den svenska biståndspolitikens bäst främjas. Världsbanksgruppens och IDA:s utlåningspolitik blir självfallet av betydelse vid denna prövning liksom resultaten av arbetet på att öka u-ländernas inflytande över bankgruppens verksamhet.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för det snabba svaret på min interpellation. Det är oftast en fördel att debatten förs i nära anslutning till den händelse som föranlett interpellationen.

Bakgrunden är, som jag redogjort för i interpellationen, de upprepade lånen till juntan i Chile, nu senast det på 33 miljoner dollar för ett par veckor sedan. Beslutet gäller bara ett i raden av lån som beviljats Chile sedan den demokratiskt valda Allenderegimen störtades hösten 1973. Enligt uppgifter förbereds redan nya lån. Trots "massarbetslöshet, svält och våldsam inflation" sedan kuppen 1973 – för att citera ur statsrådets svar – anses alltså Chile mer kreditvärdigt i dag än landet var tidigare under Allenderegimen. Det är den enda möjliga förklaringen till det beviljade lånet – om man utgår från att Världsbanksgruppen fungerar opolitiskt. Den attityden är naturligtvis bara en täckmantel för ett medvetet

politiskt agerande från de länder som stöder Chilelångivningen.

Det är inte nödvändigt att ägna mer tid åt den delen av svaret. Jag utgår från att vi är överens om att det bör finnas en överensstämmelse mellan Sveriges bilaterala och multilaterala biståndspolitik och att det är på den grunden som Sverige röstat mot lånet. Jag tolkar i varje fall följande mening i svaret på det sättet: "Vi kan inte finna det rimligt att banken, som vägrade att stödja Allenderegeringens utvecklingsansatser, nu tycks ställa sig bakom juntans politik."

Resten av svaret ägnar biståndsministern främst åt att försvara den gamla kända regeringsståndpunkten att Sverige bör vara kvar i Världsbanken – trots allt. Motiveringen är att det bara är möjligt att påverka *internt* som medlem. Medlet är alltså opinionsbildning i medlemskretsen. Enligt min uppfattning är den hållningen rimlig bara om man är beredd att sätta makt och handling bakom orden.

Vad är då Sverige berett att göra på denna senare punkt? Jo – det sägs också i svaret – våra bidrag till IDA får "vägas mot andra möjliga biståndsinsatser". Detta är väl mer eller mindre att se som ett direktiv från den senast avhållna SAP-kongressen. Det svaret kan alltså innebära att biståndsinsatserna via den kanalen skärs ned. Men innebär svaret också att man är beredd att sondera andra multilaterala alternativ tillsammans med länder med ett liknande synsätt i biståndspolitiken som vårt? Den frågan har jag också ställt men inte fått något direkt svar på, såvida man inte kan tolka in något i den av mig citerade formuleringen. Eller är det alltså fråga om en renodlad nedskärning av anslagen och en omfördelning till bilateralt stöd som regeringen är beredd att pröva?

Det som tidigare i dessa sammanhang ibland har nämnts är en vidareutveckling av FN:s kapitalfond – de diskussionerna har som bekant inte lett till särskilt konkreta resultat än – men det är också en fråga om politisk vilja och om huruvida man kan uppbåda intresse hos tillräckligt många länder i det sammanhanget. En ytterligare fråga är då vad Sverige har gjort eller är berett att göra på den punkten.

Jag undrar också varför man skall *utesluta* omprövning av medlemskapet i gruppen – det är nämligen det som statsrådet gör. Eller uppfattar inte statsrådet detta som ett av de påtryckningsmedel som vi har? Jag tycker inte man bör använda den sortens hot i allmänhet, men i organisationer med en så uppenbart odemokratisk maktstruktur som Världsbankens tycker jag att den typen av aktioner är tillåtliga.

Ett av de argument som ständigt återkommer angående Sveriges medlemskap i än den ena, än den andra organisationen – vilka ju ofta tillkommer med det uttalade syftet att tillgodose de rika ländernas intressen, ofta i motsats till u-ländernas – är att dessa u-länder vill att vi skall vara med i organisationen för att kunna föra deras talan. Ett sådant argument får inte utnyttjas för hårt. U-länderna är verkligen ingen homogen grupp; det går alltid att mobilisera någon som tycker så. Men det viktiga spørsmålet är: Vilket är egentligen deras alternativ? Det är på den punkten som jag menar att Sverige har helt andra förutsättningar än de flesta

andra länder som är internationellt verksamma att arbeta för alternativ. Så länge det inte finns några alternativ måste u-länderna naturligtvis "ta skoden i vacker hand". Det fungerar ju på det viset. Det är inget sensationellt, och det är ingen nyhet. Jag tror det är en synnerligen viktig slutsats som de måste dra. Och när det dessutom tillkommer så uppenbara och klart uttalade strömningar som det har gjort på amerikanskt håll, där u-länderna fått veta, att uppför ni er inte väl, så kommer vi inte att stödja er i fortsättningen, kan vi ju börja fundera över vart vi egentligen är på väg i det internationella samarbetet. Det är klart att man då måste försöka anpassa sina egna metoder och medel till den sortens utpressningspolitik, och då är alternativvägen en sak som inte får lämnas oprövad. Därför är min slutsats att i samband med en prövning av våra insatser till IDA också frågan om medlemskap borde hållas öppen.

Låt mig tillägga att jag inget hellre önskar än att gruppen skall fungera till u-ländernas bästa och biståndet komma folket till del i de länder som får detta bistånd, men jag tror det är litet för lättsinnigt att bara lita till opinionsbildning och växande kritik mot Chilelånen. I så fall borde väl reaktionen mot långivningen ha kommit till kraftfullt uttryck redan nu. Med förlov sagt är det inte de mest lättpåverkade länderna som det återstår att övertyga i den majoritet som bildades vid den senaste omröstningen – eller hur, fru Sigurdsen?

Jag tror att det är väldigt olyckligt om vi inte med det snaraste kan få till stånd en ändring av beslutsstrukturen inom Världsbanken. Det har Sverige på ett förtjänstfullt sätt arbetat för; det är en självklar inställning i och för sig, men jag tycker ändå att det är värt att understryka. U-länderna och generalförsamlingen har vid upprepade tillfällen lagt fast samma krav. Nog finns det många länder som stöder den linjen – men det räcker alltså inte.

Här vill jag närmast anknyta till min första fråga. Om man inte lyckas komma till rätta med beslutsstrukturen, finns det nämligen uppenbara risker för en annan typ av splittring än den som Sverige möjligen kunde åstadkomma genom att vara med om att arbeta fram ett alternativ, så att det finns en reell möjlighet att välja.

Med detta ber jag än en gång att få tacka för svaret. Avslutningsvis vill jag bara erinra om den prövning av biståndet via Världsbanken som nu pågår och som statsrådet aviserat i budgetpropositionen. Jag tror att det skulle vara en fördel om resultatet av den prövningen redovisas för riksdagen tidigare än vad som där sägs, så att vi öppet kan diskutera också den frågan här. Den har ju ett intimt samband med den framtida svenska biståndspolitik över huvud taget. Är fru statsrådet beredd att redovisa en sådan prövning inför riksdagen?

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar biståndsministern för svaret. Jag ansluter mig till fru Sigurdsens bedömning av förhållandena i Chile.

Däremot anser jag, i motsats till biståndsministern, att det inte kan

Fredagen den
13 februari 1976

*Om Sveriges
medlemskap i
Världsbanken*

råda något som helst tvivel om att Världsbanken helt ställer sig bakom fascistjuntans politik. På den punkten tycker jag att fru Sigurdsens svar är litet oklart; hon säger att Världsbanken nu *tycks* ställa sig bakom juntans politik, och det är ju litet diffust. Vilken är fru Sigurdsens uppfattning? Faktum är väl att Världsbanken helt ställer sig bakom den ekonomiska politik som juntan för?

Den 26 maj förra året frågade jag fru Sigurdsen var gränsen går för fortsatt medlemskap i Världsbanken. Jag fick då följande svar: "Sverige kan om vi är med i Världsbanksgruppen verka för u-länderna genom att arbeta för att förändra inriktningen av Världsbankens politik."

Vad har hänt sedan dess, fru Sigurdsen? Har politiken förändrats i Världsbanken? Har röstreglerna ändrats? Har ländervalet ändrats så att stödet till reaktionära regimer trängts tillbaka till förmån för mera progressivt inriktade länder?

Hittills har Världsbanken gett fascisterna i Chile följande bidrag: i februari 1974 13,5 miljoner dollar, i maj 1975 20 miljoner dollar och i januari 1976 33 miljoner dollar. Om jag inte är alldeles felinformerad är det aktuellt med ytterligare ett lån på nära 50 miljoner dollar.

Fortfarande är Indonesien, Brasilien och andra reaktionära regimer de stora låntagarna. Såvitt jag kan förstå har alltså ingenting positivt ägt rum i Världsbanksgruppens verksamhet.

Det enda som nu fru Sigurdsen kan påvisa är att ungefär 40 % av Världsbankens medlemmar tog avstånd från det senaste lånet till Chilejuntan. Bland dessa medlemmar var det ju flera som lade ned sina röster. Man skall kanske inte vara så optimistisk att man skall räkna in de länderna, som lade ned sina röster, som deltagare i motståndet mot lån till Chile.

Biståndsministern tar som många gånger tidigare upp argumentet att några lån från IDA som får medel ur den svenska biståndsbudgeten inte har varit aktuella för Chile, och det är riktigt, såvitt jag förstår. Men vår kritik mot Sveriges medlemskap i Världsbanksgruppen är naturligtvis inte enbart betingad av lån till Chile. Hela Världsbankens politik är reaktionär, och dess stadgar och bestämmelser har inte ett dyft gemensamt med de principer som Sveriges riksdag har fastlagt för svensk biståndspolitik. Exemplet Chile är enbart en mycket klar bekräftelse på just Världsbanken som ett redskap för imperialistiska intressen – helt enkelt ett redskap för USA-imperialismens makt- och säkerhetspolitiska intressen.

De som försvarar medlemskapet brukar hävda att Världsbanken ger lån på vanliga kommersiella villkor, medan IDA ger krediter på s. k. mjuka villkor. Genom detta försöker man bevisa att bistånd till IDA i grunden skiljer sig från eventuella bidrag till Världsbanken.

Så är det inte. IDA står nämligen för en kompletterande del av Världsbankens verksamhet. För det första är nämligen ledningen för båda organen gemensam, för det andra kompletterar IDA med sina utvecklingskrediter bankens reguljära kommersiella verksamhet, för det tredje är

det ganska vanligt att olika projekt samfinansieras av Världsbanken och IDA och för det fjärde redovisas i Världsbankens årsrapport båda organens kreditgivning sida vid sida.

Ett annat argument som Världsbankens försvarsadvokater i det här landet använder är att IDA skulle ha andra bedömningar än Världsbanken vid val av projekt. Låt oss då höra vad Världsbankschefen, McNamara, själv säger om detta: "Bankens och IDA:s projekt väljes, bedöms och övervakas på exakt samma sätt och i enlighet med samma stränga kriterier för prioritering, säkerhet och produktivitet." McNamara fortsätter och frågar: "När IDA lånar på så mjuka villkor, hur kan låntagarlandet fås att följa en sund finanspolitik?" Och han ger följande svar på den frågan: "IDA:s inflytande, liksom bankens, kan vara en viktig spärr mot införandet av en osund finanspolitik i medlemsländerna. Särskilt IDA:s låntagare saknar möjlighet att få kredit på lika goda villkor från någon annan källa; därför är det osannolikt att de skulle bortse från det slags rådgivning som ges dem av bankens och IDA:s kommissioner."

Alltså: En sund finanspolitik enligt banken/IDA är den som förs av fascisterna i Chile, där en stor majoritet av befolkningen lever i ett ständigt svälttillstånd, eller den som förs av generalerna i Indonesien, Brasilien och Haiti. Till denna s. k. sunda finanspolitik tvingas svenska skattebetalare medverka.

Fru Sigurdsen försöker i sitt interpellationssvar jämställa Världsbanken/IDA med övriga FN-organ, alltså tillhörande FN-familjen. Detta är inte hela sanningen. Världsbanken skiljer sig väsentligt från övriga FN-organ eftersom den självständigt finansierar sin verksamhet genom upplåning på den internationella kapitalmarknaden. Dessutom skiljer sig banken från övriga FN-organ genom sin politik och sina röstregler. I FN-organen tillämpas den demokratiska röstregeln ett land, en röst. I banken bygger ju röstregeln på hur stort kapital varje land satsar. Det är i praktiken samma gamla reaktionära regler som högern en gång tillämpade i det här landet, nämligen att exempelvis det antal svin en person innehade eller storleken på vederbörandes markareal var avgörande för om man skulle få rösta och för hur många röster man fick. Detta bekämpades ju av arbetarrörelsen på den tiden här i landet men inte på det sättet att representanter för arbetarrörelsen gick in i högerorganisationen utan genom att arbetarrörelsens representanter bekämpade detta slags politik i sina egna demokratiska organisationer.

Fru Sigurdsen anför ytterligare ett argument för att Sverige skall stå kvar som medlem i banken. Jag citerar ur interpellationssvaret: "Som medlem av en mellanfolklig organisation får vi emellertid då vara beredda att godta beslut som vi själva inte kan ställa oss bakom." Detta tycker jag är helt häpnadsväckande. Finns det då ingen gräns för medlemskap i mellanfolkliga organisationer? Och finns det inte möjlighet att ge bidrag till andra internationella organisationer som är inriktade på att stödja u-länderna och som har stadgar och bestämmelser som mera stämmer överens med dem som gäller för svensk biståndspolitik? Jag vill hävda

*Om Sveriges
medlemskap i
Världsbanken*

att FN:s kapitalfond är det organ som Sverige skall medverka till att effektivisera. Det kan ske enbart genom att medlemskapet i Världsbanksgruppen upphör eller genom att bidraget skärs ner kraftigt och överförs till FN:s kapitalfond.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Både herr Olof Johansson i Stockholm och herr Måbrink talade om att vi måste skapa andra alternativ när vi satsar våra pengar – inte bara vända oss till Världsbanken/IDA. Av herr Johanssons anförande framgick klart – och jag tyckte att också herr Måbrink var av den meningen – att vad som i det sammanhanget avsågs var multilaterala kanaler. Man hänvisar till FN:s kapitalfond som en möjlighet. Men som jag sade har Världsbanken i dag möjligheter att låna ut pengar till ett belopp som rör sig om 26 miljarder på ett år, medan resurserna i FN:s kapitalfond f. n. rör sig om ungefär 36 miljoner. Det är alltså inte något alternativ i dag. Vi har höjt våra anslag i årets proposition från 10 till 15 miljoner till kapitalfonden, och om jag minns rätt ligger vi med den blygsamma satsningen ganska högt, om vi jämför oss med andra länder.

Den kritik som både herr Johansson och herr Måbrink riktade mot Världsbanken kan jag och regeringen i stort sett instämma i. Båda talarna tyckte att regeringen i olika sammanhang har arbetat riktigt i sina försök att påverka Världsbankens politik, men möjligheterna där är naturligtvis begränsade. Det räcker inte, sade herr Johansson, att lita till den kritik som växer fram när t. ex. lånen till Chile behandlas i Världsbanken. Jag tycker dock att denna växande kritik är mycket värdefull, och jag tror inte att det har varit oväsentligt att Sverige inom Världsbanksgruppen har fört denna aktiva politik i samråd med andra länder. Det skall vi naturligtvis också fortsätta med.

När det sedan talades om att försöka finna andra kanaler framhölls skillnaden mellan FN-systemets struktur och Världsbanken, och den skillnaden känner jag naturligtvis till. Men man får i sammanhanget inte glömma att alla universella organisationer – det är visserligen en viss skillnad på vilka som är medlemmar i FN och i Världsbanken, men vi kan ju ändå kalla dem alla för multilaterala världsorganisationer – ger hjälp även till sådana länder som vi kanske i vår direkta biståndspolitik inte skulle välja ut som mottagarländer. Jag tänker här t. ex. på UNDP, alltså FN:s utvecklingsprogram, inom vars ram kapitalfonden finns. Och då ligger det i systemets universalitet att vi får vara med och ställa oss solidariska bakom sådana beslut. Om vi ser på FN:s verksamhet – vare sig det gäller UNDP eller UNICEF, alltså FN:s barnfond – skall man finna att medel går därifrån också till länder, bl. a. till projekt i Chile, som vi ju inte skulle samarbeta direkt med. Men det ligger som sagt i det universella arbetet i sådana här organisationer att vi inte kan säga att de pengar som vi satsar till de internationella biståndsorganisationerna bara får gå till de och de länderna.

Vad sedan gäller IDA, så missar jag aldrig ett tillfälle att försöka lägga

saker och ting till rätta, herr Måbrink. Jag påstår inte att man här i riksdagen inte har klart för sig hur biståndssatsningarna går till, men man möter så ofta missuppfattningar när det gäller Sveriges satsningar på IDA. Vid samtal och diskussioner ute i landet finner man ofta att människor tror att de skattemedel som Sverige ger till IDA också går till Chile. Man har inte klart för sig att Chile är ett land som inte får IDA-krediter. Jag hoppas, herr Måbrink, att vi skall kunna hjälpas åt att försöka få bort sådana direkta missförstånd som förekommer i den debatten.

Herr Måbrink talar om IDA:s bedömningar när det gäller valet av projekt. Jag har inte fört någon sådan diskussion. Men det är säkerligen liknande bedömningar som görs. Men IDA:s verksamhet avser en annan grupp länder än Världsbankens, nämligen länder som har en bruttonationalprodukt under en viss nivå. Vi kan inte komma ifrån att IDA ger krediter på mycket mjukare villkor än de som gäller för de traditionella Världsbankslånen.

Jag har i interpellationssvaret sagt att vi får avvakta de förhandlingar som nu påbörjats om den femte påfyllnaden av IDA. Det arbetet har nyss börjat. Det har varit, om jag minns rätt, en eller kanske två överläggningar. Det finns i dag, herr Johansson, ingenting att redovisa. När det finns möjligheter därtill lovar jag att ge en redovisning till riksdagen.

När herr Måbrink försökte skildra arbetarrörelsens kamp för att förändra samhället gjorde han en egendomlig jämförelse. Han sade att arbetarrörelsens medlemmar ju inte gick in som medlemmar i högerpartiet för att förändra samhället. Nej, herr Måbrink, det gjorde de inte. Det är riktigt, som herr Måbrink säger, att arbetarrörelsen verkade inom sina egna demokratiska organisationer för att förändra samhället. Man har gjort det på demokratisk väg inom sina egna organisationer, via riksdagsarbetet och inom de politiska och fackliga organisationerna. En av huvudorsakerna till att jag och regeringen tycker att vi skall vara med i Världsbanksgruppen är just att vi då kan försöka påverka inriktningen och arbeta för en förändring.

Vad är det för förändring som skett sedan den 26 maj förra året, som jag tror det var herr Måbrink nämnde? Det är klart att det inte har skett några revolutioner under tiden sedan dess. Men jag tror att jag vid tidigare tillfällen har redovisat att man i de projekt som stöds via Världsbanken kan spåra en inriktning mot mer mångsidig landsbygdsutveckling och en mer social inriktning av de olika insatser som lånen går till. Och jag tycker inte att det är oväsentligt att vi med vår kritik har kunnat få till stånd ett starkt motstånd mot lånen till Chile.

Herr Johansson sade att olika u-länder har olika inställning till Världsbanken och att det alltid finns något u-land som kan stå upp och säga: Vi slår vakt om Världsbanken. Jag vill då redovisa att det finns klara uttalanden som visar u-ländernas inställning till Världsbanken och IDA. Den framgår t. ex. av den resolution som antogs av den sjunde extra generalförsamlingen. Där sade man att det var ett angeläget behov att

väsentligt öka Världsbanksgruppens resurser och särskilt IDA:s. Vid generalförsamlingen i höstas antogs, just på u-ländernas initiativ, en resolution om en ökning av IDA:s resurser. Förslagsställare var bl. a. Bangladesh, Etiopien, Indien, Kenya, Pakistan och Sri Lanka. De uppmanade just givarländerna att stödja IDA:s femte påfyllnad. Jag kan också nämna att u-länderna i den lista de har överlämnat till en sammankomst som just nu pågår i Paris, den s. k. dialogen, också har tagit upp frågan om en ökning av IDA:s resurser.

Slutligen skulle jag vilja kommentera några synpunkter på Sveriges agerande gentemot Världsbanken och IDA som president Nyerere i Tanzania vid ett tillfälle uttryckt. Han säger att han är mycket tillfreds över Sveriges press på Världsbanken när vi försöker göra dess politik mer liberal och Världsbanken mindre konservativt politiskt orienterad i sin verksamhet. Han säger också att han är angelägen om att IDA:s resurser skall ökas och att om Sverige som ett led i sin kampanj för mänsklig solidaritet skulle skära ned sina bidrag till IDA, skulle andra länder vara glada över att få följa Sveriges exempel genom att minska sina bidrag. Men de medel som dessa länder på så sätt sparade skulle inte ställas till de fattiga ländernas förfogande genom andra kanaler och med all säkerhet inte på bättre villkor än de som IDA nu erbjuder. Nyerere säger också att försök från progressiva länders sida att öva påtryckningar genom att minska IDA:s resurser skulle leda till en minskning av de belopp som ställs till de fattigas förfogande på jämförelsevis hyggliga villkor och tillfredsställa de mer reaktionära bland de rika regeringarna.

Med den här sista kommentaren, i vilken jag har redogjort för synpunkter som framförts av president Nyerere i Tanzania, vill jag säga till bl. a. herr Måbrink att vi, och väl även herr Olof Johansson i Stockholm, fäster stort avscende vid vad u-länderna säger i detta sammanhang. Jag tycker att jag med dessa exempel, både dem som jag anförde från olika internationella sammankomster och uttalandet av Nyerere, har påvisat att det finns en stark samling hos u-länderna för en ökad satsning på IDA.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Fru Sigurdsen säger att IDA riktar sig till en annan krets av länder än vad Världsbanken gör. Om jag inte är fel underrättad var IDA:s största kunder år 1974 tre fascistiska regimer, nämligen Bolivia, Haiti och Honduras.

Fru Sigurdsen säger också att den jordbrukspolitik som IDA satsar på är positiv. Är den det? Vad är det för jordbruksprogram som man satsar på? Är det inte på ett exportinriktat och kommersiellt jordbruk? Ett sådant jordbruk – med sockerfabriker, kaffefabriker osv. – är det verkligen stora problemet för u-länderna. Det innebär att man lägger beslag på jord för att producera och exportera dessa varusorter i stället för att satsa på sådana jordbruksprojekt där jorden kan användas för att ge mat åt alla de svältande.

Sedan säger fru Sigurdsen: Även FN-organ ger ju bistånd till länder som vi inte skulle stödja. Ja, det är nog riktigt, men jag tror ändå att FN är mycket återhållsam i fråga om att ge bistånd till utpräglad reaktionära regimer – det finns en markering från FN:s sida när det gäller vissa sådana länder. Men det viktigaste är fortfarande att FN-organen har en demokratiskt uppbyggd organisation medan Världsbanken och IDA har en odemokratiskt uppbyggd organisation. Det är en oerhört viktig och avgörande fråga.

Det finns 26 miljarder i Världsbanken och IDA och 36 miljoner i FN:s kapitalfond, säger fru Sigurdsen. Ja, det är riktigt. Men jag tycker att Sverige här skulle kunna ta det första steget för att se till att man ökar tillgångarna i FN:s kapitalfond. Många andra länder skulle kanske sedan följa det exemplet. Någon måste ta initiativet, och jag tycker att Sverige borde göra det. Det går, efter vad jag förstår, att utveckla FN:s kapitalfond så att det blir möjligt att använda den i stället för Världsbanken och IDA.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Vi är naturligtvis överens om att det i dag inte existerar något realistiskt alternativ. Det visar bl. a. den jämförelse som fru Sigurdsen gör och som vi alla är medvetna om: 26 miljarder kronor i Världsbanken och 33 miljoner i FN:s kapitalfond. Det är just därför vi frågar om detta från svensk synpunkt kan vara en rimlig relation, och det är därför som Sverige i olika sammanhang borde försöka få även andra stater som är missnöjda med Världsbankens sätt att fungera som biståndsorgan att ställa upp en ändrad fördelning. Det är på det sättet ett realistiskt alternativ måste byggas upp. Innan man har ett realistiskt alternativ begriper jag utmärkt väl att inga u-länder öppet uttalar sig kritiskt mot den som de måste ta emot pengar av. Av vilken anledning skulle de göra det? Det är också därför jag säger att Sverige här har en mycket viktig roll, eftersom vi inte har detta beroende. Det är därför Sverige därför måste agera på det internationella planet utöver det att vi försöker ändra maktstrukturen inom Världsbanken.

I formuleringen i interpellationssvaret att fortsatta bidrag till IDA får "vägas mot andra möjliga biståndsinsatser" tolkar jag in möjligheter till en nedskärning, men fru Sigurdsens senaste inlägg visar att denna möjlighet är i högsta grad villkorlig. Jag delar uppfattningen att om detta raserar möjligheterna att få bidrag från andra rika länder, så är det naturligtvis ingen framkomlig väg. Men det talar också för att man håller även andra alternativ öppna. Det är i varje fall min grunduppfattning att man bör satsa på alternativ utan att för den skull utesluta möjligheten att ompröva medlemskapet. Jag förstår att vi på den punkten inte kan komma till några öppningar i den här diskussionen, den regeringspolitiken är så pass gammal och rotad att jag förstår att den inte ändras i en hast. Bakgrunden för mig är att det kan uppstå komplikationer vilken väg man än väljer för att uppnå påtryckningar, och därför bör man hålla

Fredagen den
13 februari 1976

*Om Sveriges
medlemskap i
Världsbanken*

olika alternativ öppna.

Sedan skulle det i och för sig vara intressant att gå in på en jämförelse mellan Världsbankens deklARATIONER om biståndspolitiken och hur det ser ut i verkligheten. Jag skall emellertid inte göra det, eftersom jag inte ställt någon fråga på det området.

Däremot vill jag säga att man via en läsning i den femte påfyllnaden inte får ställa riksdagen off side när denna senare skall fatta ett beslut med anledning av den biståndspolitiska utredningens förslag. Det är alltså inte en anmälan i budgetpropositionen att regeringen biträtt den femte påfyllnaden som jag är intresserad av – regeringens anmälan därvidlag känner vi redan till. Vad jag är intresserad av är att vi i riksdagen får en realdiskussion och inte bara en redovisning av redan slutna avtal. Först på det sättet kan vi få en saklig och grundlig diskussion och välja de alternativ som då står till buds. Jag hoppas att dessa alternativ är många, eftersom det har betydelse för möjligheterna att få ut någon effekt. Syftet med detta är naturligtvis att försöka ändra den politik som Världsbanken hittills har bedrivit i förhållande till Chile.

Sedan delar jag naturligtvis uppfattningen att kritiken mot Världsbanken är viktig – denna debatt är en del i den – och att den kommer att öka. Men jag vågar inte enbart lita på detta. Chansen härtill har funnits tidigare. Jag har i min interpellation redovisat hur många gånger som banken har beviljat lån efter kuppen 1973. Det borde snart vara dags att vi får se mera konkreta resultat av denna växande kritik än vi hittills har gjort.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Måbrinks andra inlägg i debatten där han säger att FN-organen också kan tänkas ge bidrag till länder som för en reaktionär politik, men det är ändå inte så ofta, och FN är en demokratisk organisation.

Herr Måbrink byggde mycket av sitt anförande på att Chile är ett reaktionärt land och att vi solidariserar oss med de reaktionära krafterna om vi stannar kvar i Världsbanken. Han utsträckte detta resonemang till Indonesien och några länder till. Om detta, som herr Måbrink ägnade mesta tiden av sitt inlägg åt, är principen, hur skall vi då se på FN? Det är ju faktiskt så att FN har givit bidrag till s. k. reaktionära länder, i vissa fall t. o. m. mer än Världsbanken. FN har genom UNDP givit bidrag direkt till Saigonjuntan. Det har inte Världsbanken gjort. Världsbanken försökte, men bl. a. genom svenska påtryckningar uppsköts lånet under så lång tid att det till slut överspelades av verkligheten i och med att FNL befriade Sydvietnam. På vilket sätt vill herr Måbrink betrakta det stöd som FN – där vi är med – gav till Saigonjuntan? Anser herr Måbrink att han själv och hans parti genom herr Måbrinks plädering för ökade FN-insatser har solidariserat sig med Saigonjuntan? Jag tror inte det. Men det är precis den argumentationen han riktar mot oss andra här i kammaren, i fråga om Chile. Man måste välja en konsekvent

argumentationslinje.

Både herr Måbrink och herr Olof Johansson i Stockholm har, om jag inte missförstått deras inlägg i andra sammanhang, talat rätt mycket om att Sverige aktivt måste arbeta för den s. k. nya ekonomiska världsordningen, att det är av fundamental vikt att vi går in i den diskussion och stöttar u-ländernas krav. Det är bara det att just inom ramen för den nya ekonomiska världsordningen har, såvitt jag vet, samtliga u-länder ställt kravet att vi skall demokratisera Världsbanken. Man har inte ställt kravet att vi skall gå ur Världsbanken utan att Världsbanken skall demokratiseras. Då tycker jag att man ändå måste fråga herr Olof Johansson på vems villkor vi skall diskutera den nya ekonomiska världsordningen. Det jag har hört av den debatten under det år den pågått har klartgjort att inriktningen varit att vi skall lyssna till u-ländernas röst. Vi skall se efter hur det svenska samhället skall kunna anpassas till u-ländernas krav.

Nu har u-länderna samfällt, inom ramen för den nya ekonomiska världsordningen, krävt att Världsbanken skall vara kvar, men demokratiseras. Då säger herr Olof Johansson: Det där skall vi inte bry oss så mycket om för det är inte så konstigt att u-länderna inte är kritiska mot den hand de får pengar av. Men det är väl egentligen ingenting annat än en förmyndarmentalitet. Skall vi alltid säga till de fattiga i världen: Vi tar inte era argument riktigt på allvar för ni har för litet pengar. Ni är alltför beroende av de mäktiga organisationerna, ni har inte en fullvärdig röst. Det var just en fullvärdig röst vi talade om förut. Om man demokratiserar de internationella organisationerna innebär det väl inte bara en man en röst, det innebär väl också att man skall lyssna på varje röst så att varje nations inlägg är likvärdiga vid diskussionerna. Vi får inte klassa ut u-länderna från början. Startar vi med den förmyndarmentaliteten står vi mycket illa rustade för att fortsätta den diskussion som jag vet förekommit både i herr Måbrinks och herr Olof Johanssons parti om den nya ekonomiska världsordningen.

Slutligen ser det väl inte ut som om de krav som ställts av herr Olof Johansson när det gäller kapitalfonden på något sätt är annorlunda än de som tagits upp av regeringen och framför allt av utrikesutskottet i förra årets behandling av den här frågan. Där finns, såvitt jag förstår, ingen oenighet mellan oss. Det är bara det att när herr Olof Johansson inleder den här debatten med att säga att det inte bara krävs att Sverige har en viss inställning utan att det också krävs att vi bidrar med en aktiv opinionsbildning i medlemskretsen inom Världsbanken och att var och en tar sitt ansvar och arbetar aktivt, då skulle jag vilja säga att det kanske inte heller vore så dumt med litet aktiv opinionsbildning i Världsbanksfrågan inom centerpartiets egen riksdagsgrupp.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Det finns inte så mycket att tillägga. Herr Hellström har bemött mycket av det som herr Måbrink har tagit upp.

Fredagen den
13 februari 1976

*Om Sveriges
medlemskap i
Världsbanken*

Jag tycker att det var milda tongångar i inläggen av herr Måbrink och herr Olof Johansson i Stockholm. Ni talar än en gång om Världsbankens odemokratiska struktur och ställer den mot FN:s struktur. Jag tror inte att vare sig jag eller kammaren behöver den informationen. Vi känner till detta. Det gäller i stället vår möjligheter att fortsätta att förändra den struktur som Världsbanken har.

Vi är också ganska överens om att kapitalfonden inte är något alternativ i dag. Men uppmaningen här var att ta initiativ. Jag kan försäkra herrarna att vi gör det. Vi försöker att aktivt verka för att få också andra länder att satsa på FN:s kapitalfond eller andra multilaterala vägar som kan komma att vara öppna. Vi är helt överens om detta.

Jag tror att det var herr Johansson som sade att Sverige har en viktig roll utöver detta att försöka förändra Världsbankssystemet. Jag fattar det att vi skall fortsätta att tillsammans med u-länderna försöka förändra strukturen på Världsbanken samtidigt som vi skall verka för att finna andra alternativ för att förmedla pengar multilateralt. Jag är helt överens med er båda om det.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag har hört herr Hellström i fem eller sex år tala om att vi skall verka i Världsbanken för en demokratisering. Det är samma grammofonskiva som vevas nu. Jag vet inte hur många gånger jag har hört den.

Men, herr Hellström, vad har hänt under dessa fem år? Har det skett en demokratisering? Har det blivit en mera progressiv inriktning av Världsbankens politik? Har det blivit det?

Det har det inte – det är mitt svar på frågan. Och jag tror inte att herr Hellström kan ge något annat svar heller. Under alla de år som ni har stått här och pratat om demokratisering och förändring av Världsbanken har det inte skett någon förändring till det bättre. Det har blivit en mer reaktionär inriktning av Världsbankens politik. Det är förhållandet.

Sedan frågar Mats Hellström hur kommunisterna och Måbrink kan stå och tala om FN som ett bättre organ att arbeta inom – FN ger ju pengar till Saigonjuntan. Ja, vi är självklart inte överens om det bidraget. Och vi är medvetna om att man fortfarande kan ifrågasätta mycket i FN:s politik. Men, Mats Hellström, genom att u-länderna har fått ett ökat inflytande i FN och genom att FN har demokratiska beslutsregler så menar vi – om man ser framåt – att FN är ett vettigt och demokratiskt alternativ för u-länderna – men absolut inte Världsbanken med de röstregler den har.

Så stort inflytande som i FN kommer aldrig USA att tillåta u-länderna att få på Världsbankens politik. Det är illusioner att tro något sådant, Mats Hellström.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Fru Sigurdsen sade att vi har använt milda tongångar. Jag hoppas att det gällde både mitt första och mitt andra inlägg. Jag har ingen anledning att söka strid i de här frågorna. Jag vill bara diskutera dem, och jag tycker att de är värda en diskussion i *opinionsbildande syfte*, herr Hellström.

Jag tror inte att vi får släppa dessa frågor även om vi nu märker litet grand av en förändring hos några länder. För den skull skall vi inte ägna oss åt demagogiska trick i den lägre skolan, herr Hellström. Det är inte fråga om någon förmyndarmentalitet när jag talar om att u-länderna inte i FN öppet säger – under krav om samstämmighet i besluten – det som man kan tala med vem som helst av dem om annars. Den erfarenheten tror jag att herr Hellström också har gjort. Här gäller helt enkelt att finna de bästa metoderna för att nå framgång – och någon framgång har vi hittills inte sett *konkret*. Därför måste den här debatten fortsätta.

Tyvärr fick jag inget svar av fru Sigurdsen på min sista fråga, i vilken form prövningen av våra ställningstaganden visavi IDA kommer att redovisas för riksdagen.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Nu gör sig herr Måbrink lustig över att den här frågan varit aktuell i sex år. Han säger att vi har pratat här i kammaren i sex år om demokratisering av Världsbanken och frågar: Vad har hänt?

Jag trodde faktiskt att någon form av marxistisk skolning ingick i herr Måbrinks bakgrund. Det har tagit hundratals år att demokratisera enskilda nationer. Att då i ett mellanfolkligt samarbete betrakta fem sex år som en så lång tid att det närmast skulle vara löjväckande att upprepa kraven under hela den tiden är att ha en mycket egendomlig syn på maktrelationerna i världen och på hur lång tid det tar att förändra maktförhållanden.

Det intressanta är att vi nu står inför en viss förändring av maktförhållandena i världen. Den går visserligen sakta – det här är ingenting som tar vare sig fem eller sex år, skulle jag tro, det kanske tar 20 eller 30 år. Men förändringen är skönjbar; den innebär just att i vart fall stora grupper länder i tredje världen – och inte bara oljeländerna – har skaffat sig en starkare förhandlingsposition gentemot industriländerna, såväl USA som Västeuropa och Sovjetunionen, och att u-länderna nu gör sig hörda från en starkare maktposition och förhandlingsplattform än tidigare. Det, menar jag, är en förskjutning som vi skall ta på allvar. Då skall vi också ta på allvar när u-länderna inom ramen för den nya ekonomiska världsordning som de kräver skjuter fram, som ett av sina främsta krav, demokratiseringen av Världsbanken. U-länderna har inte så att säga slängt med det här kravet litet vid sidan om – det är ett av deras huvudkrav inför den nya ekonomiska världsordningen. Då skall vi ta det på allvar, särskilt om vi önskar att maktrelationerna i världen

Nr 66

Fredagen den
13 februari 1976

*Om Sveriges
medlemskap i
Världsbanken*

Fredagen den
13 februari 1976

*Om åtgärder för att
stärka den svenska
återvinningsindu-
strins kapacitet,
m. m.*

skall förändras i den riktning u-länderna krävt genom denna världsordning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder för att stärka den svenska återvinningsindustrins kapacitet, m. m.

Herr handelsministern LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Sjönells* (c) den 16 januari anmälda interpellation, 1975/76:90, och anförde:

Herr talman! Herr *Sjönell* har frågat mig om vilka åtgärder jag är beredd att vidtaga, dels för att på såväl kort som lång sikt stärka den svenska återvinningsindustrins kapacitet och slagkraft, dels för att förbättra de svenska järnbrukens möjligheter att regelbundet mottaga svenskt skrot.

Riksdag och regering har beslutat om en rad åtgärder som bl. a. har syftat till att öka återvinningen av råvaror. Som exempel kan nämnas att regeringen med stöd av kommunala renhållningslagen numera kan ålägga kommunerna viss skyldighet beträffande återvinning och omhändertagande av pappersavfall. Vidare vill jag hänvisa till den bilskrotningslag som riksdagen beslutade om år 1975 och som bl. a. innebär att skrotningspremier utgår vid bilskrotning. Riksdagens energipolitiska beslut i maj 1975 innebär bl. a. att resurser ställdes till förfogande för forskning rörande ökad återvinning av energi. Den mineralpolitiska utredningen, som tillsattes 1974, har enligt sina direktiv till uppgift att bl. a. överväga möjligheten att tillvarata mineral mer effektivt genom ökad återvinning. I sammanhanget bör också nämnas att en sakkunnig tillkallades år 1974 för att se över skrothandelsförordningen.

Beträffande de svenska järnverkens möjlighet att regelbundet mottaga skrot har jag erfarit att en del svårigheter uppstod under år 1975. Dessa problem är dock av allt att döma till stor del konjunkturet betingade och torde därmed vara av övergående natur.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört anser jag att några särskilda åtgärder på det här området f. n. inte är påkallade.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret. Svaret är inte någon djuplodning i dessa i och för sig ytterligt intressanta problem med stark syftning in i framtiden, utan det är ett närmast ganska schablonmässigt interpellationssvar. Något annat var kanske inte att vänta, eftersom branschen inte befinner sig i någon direkt katastrofsituation. Men jag vill betona att problemen är mycket intressanta och delvis av ganska allvarlig natur.

Återvinning av råvaror har försiggått ganska länge. Skrothandeln i modern tid har verkat i ett hundratal år, men man har tidigare inte varit särskilt uppmärksam på hanteringen. Utövarna har inte haft särskilt hög

social status och det har väl inte rört sig om affärer i någon betydande storleksordning. Energikrisen i världen har emellertid inte bara i vårt land utan i hela den industrialiserade västvärlden helt plötsligt ställt dessa företag i blickpunkten.

Återvinningsindustrin och de som utövar denna viktiga hantering kommer säkerligen att få en alltmer ökad betydelse. Jag är, herr talman, övertygad om att inom en ganska nära framtid kommer återvinningsindustrin att vara kanske den viktigaste av alla våra industrier, därför att världens tillgångar på ändliga råvaror håller på att snabbt ta slut. Tidpunkten kan förskjutas litet framåt, men man ser klart att den tid närmar sig då de ändliga råvarorna börjar komma på upphällningen. Därför får den här branschen en ständigt ökad betydelse och därför bör den bli föremål för ökad uppmärksamhet från statsmakternas sida.

All återvinning, herr talman, är viktig. Om man skall göra något slags gradering får man säga att den är viktigast i de branscher som arbetar med att återvinna just ändliga råvaror. Det är naturligtvis också mycket viktigt att kunna återvinna råvaror inom t. ex. papperssektorn och näralliggande områden, men där är ändå själva grunden en råvara av icke ändlig natur som ständigt återskapas.

När det gäller de ändliga råvarorna och återvinningen på det området kommer järnskrot av naturliga skäl i blickpunkten, eftersom verkstadsindustrin är den största inte bara i det här industrilandet utan i de flesta industriländer. Järn och stål utgör f. ö., som alla vet, fundamentet för industriella aktiviteter över huvud taget. För att tala om just det som interpellationen närmast tar sikte på, återvinningen av järnskrot, är det som vanligt – det är intressant att notera – de mindre företagen som spelar en utomordentligt viktig roll. Strukturen på handeln med järnskrot är av den arten att de mindre återvinningsföretagen, skrotföretagen eller vad man vill kalla dem för, arbetar så nära gräsrötterna som möjligt, om jag får uttrycka mig så, och samlar in skrotet inte för att lagra upp det utan för att leverera det till järnbruken där det sedan lagras. Det är den ordning som sedan länge råder i vårt land. De som ansvarar för denna lagring är, som jag nyss påpekade, storföretagen i branschen, nämligen järnbruken. De verkställer uppköp, mottagning och lagring av skrotet via ett särskilt av dem gemensamt ägt företag som heter Järnbruksförnödenheter.

Denna struktur är uppenbarligen en av huvudgrunderna till att det råder exportförbud, sedan slutet av 1920-talet, just på järnskrot. Det har varit en nödvändig del i själva uppbyggnaden av systemet för att det skulle kunna fungera på ett tillfredsställande sätt. Det finns självklart andra motiv också till exportförbud, men det här förhållandet är uppenbarligen ett av de viktigare momenten.

Såväl leverantörerna av järnskrot, av vilka majoriteten just är småföretag, som framför allt samhället, herr talman, har emellertid rätt att ställa allt större krav på att systemet fungerar utan störningar. Så har inte varit fallet.

Nr 66

Fredagen den
13 februari 1976

Om åtgärder för att stärka den svenska återvinningsindustrins kapacitet, m. m.

Fredagen den
13 februari 1976

*Om åtgärder för att
stärka den svenska
återvinningsindu-
strins kapacitet.
m. m.*

Handelsministern bekräftar i sitt svar de svårigheter att motta järnskrot, som bruken har haft, huvudsakligen under 1975, men delvis också under slutet av 1974, men anser att dessa svårigheter är konjunkturbetingade och av övergående natur. Herr talman, även jag hoppas att så är förhållandet och att det är den rätta förklaringen, men jag är inte lika säker på den saken. Svårigheterna i det här avseendet kan i varje fall även bero på en osmidighet i systemet och på att bruken inte har förutsett vilken situation som skulle kunna uppstå till följd av att de inte i tid har skaffat sig kapacitet att ta emot överskott på skrot.

Detta kan vara en orsak till svårigheterna, herr talman, men jag påstår det inte. Jag tror emellertid att det finns anledning att följa upp och närmare ta reda på hur det egentligen förhåller sig. Något som tyder på att det kan ha varit en otymplighet i systemet, ett bristande förutseende hos Järnbruksförnödenheter, är att bruken under 1974/75 verkställde en betydande import av järnskrot, enligt vad jag minns från USA eller Sovjet. Den importen blev, med hänsyn till de svenska leverantörernas möjlighet att leverera skrot, klart överdimensionerad. Härigenom uppstod också lagringssvårigheter, som handelsministern har påpekat i sitt svar.

Herr talman, det är omöjligt att i dag utreda vilken orsak som väger tyngst i detta sammanhang. Men en sak vill jag slå fast. Jag utgår nämligen från att handelsministern delar min uppfattning att man i fortsättningen bör försöka undvika sådana här störningar. Det är klart att varken regering eller riksdag kan lägga sig i och börja kommendera hur man skall göra i det ena eller andra avseendet, men det vore i varje fall bra om vi kunde vara eniga i uppfattningen – som ett slags rekommendation – att det av bruken gemensamt ägda företaget i fortsättningen skall ta upp förhandlingar med de svenska leverantörerna för att fastställa hur situationen egentligen ter sig och om det verkligen är nödvändigt med t. ex. en större import. Jag tycker det är ganska självklart att man fortsättningsvis bör förfara på det sättet, eftersom störningar uppträtt.

En parallell till brukens svårigheter kan man finna på ett annat mycket viktigt återvinningsområde, nämligen pappersavfallet. Handelsministern pekar på att "regeringen med stöd av kommunala renhållningslagen numera kan ålägga kommunerna viss skyldighet beträffande återvinning och omhändertagande av pappersavfall". Vi vet att man har betydande lagringssvårigheter inom detta område. Det är en illustration till att det kan bli nödvändigt att närmare titta på förhållandena i sin helhet för att få systemet att fungera störningsfritt.

Handelsministern säger slutligen att han anser att några åtgärder f. n. inte är påkallade. Jag kan ansluta mig till den uppfattningen, men jag utgår från att om störningar av den natur som har varit – och kanske även av mera oroväckande natur – skulle uppstå i fortsättningen är detta område, återvinningsområdet, av ett så betydande intresse för samhället att samhället inte kan undgå att närmare undersöka vilka åtgärder som i så fall eventuellt skall behöva sättas in.

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Den marknad som interpellationen angår är en rätt särpräglad marknad. Här gäller ju inte den vanliga frihandelsprincipen, utan tvärtom håller sig alla länder utom USA med exportförbud på skrot. Dessutom är handeln med skrot i vårt land reglerad genom kartellavtal, som huvuddelen av de svenska järnbruken har träffat.

Det är klart att detta är ett säreget system, som är betingat av alldeles speciella förhållanden. När det gäller exportförbudssidan är att märka att det bara är ett enda land som säljer skrot fritt, nämligen USA. I övrigt är exportförbud regel. Skulle vi upphäva förbudet och därmed i och för sig underlätta avsättningen av skrot, skulle det i gengäld kunna leda till att den stabila och rätt låga prisnivån i Sverige inte längre skulle kunna bestå. Med tanke på den internationellt sett mycket höga andel av vår stålproduktion som baseras på skrot skulle detta kunna få allvarliga konsekvenser.

När det gäller den andra biten i regelsystemet på den här marknaden, nämligen kartellavtalen, har de prövats av NO som har funnit att de inte medför några samhällsskadliga verkningar.

Nu medger jag att det tillfälligtvis har uppkommit svårigheter här. Skulle de svårigheterna fortsätta eller liknande svårigheter dyka upp i framtiden, får vi se på problemet igen, men det är inte så lätt att ändra marknadens struktur.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag får understryka vad handelsministern sade beträffande redovisningen av fakta i detta sammanhang. Det är en hård reglering i den här branschen, det är ett säreget system och det ligger kartellavtal i botten.

Jag har inte gjort några värderingar beträffande detta, herr talman, utan jag bara noterar att så fungerar det hela. Jag hoppas att handelsministern inte har missförstått mig vare sig när det gäller innehållet i min interpellation eller när det gäller vad jag sade i mitt förra anförande. Jag har inte krävt hävande av något exportförbud; det framgår inte på något sätt vare sig av interpellationen eller vad jag nu har sagt. Jag har bara sagt som en ren förklaring till stockningen att den i sin tur är beroende av det säregna systemet, vilket i sin tur har exportförbud som en ganska väsentlig ingrediens. Men jag har varken krävt eller tänker kräva hävande av det gällande exportförbudet. Det är uppenbart att vi får fortsätta med det här säregna systemet, som handelsministern kallade det, med kartellavtal och annat – i varje fall tills vidare.

Jag är också medveten om att NO har provat kartellavtalet men inte funnit anledning till ingripanden, men jag upprepar vad jag nyss sade och som handelsministern uppenbarligen är överens med mig om: Skulle störningar i fortsättningen uppstå oftare och i högre grad än som nu har redovisats, då kan inte samhället fransäga sig ansvaret att se närmare på dessa saker. Är regeringen, såsom handelsministern säger, beredd att

Fredagen den
13 februari 1976

*Om åtgärder för att
stärka den svenska
återvinningsindu-
strins kapacitet,
m. m.*

se på dem, kommer självfallet också vi på vår sida vara beredda att vara med.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1975/76:114 till socialförsäkringsutskottet

§ 8 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1975/76:2179–2184 till utbildningsutskottet

1975/76:2185–2188 till utrikesutskottet

1975/76:2189 och 2190 till trafikutskottet

§ 9 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1975/76:115.

§ 10 Anmälades och bordlades

Proposition

1975/76:108 om godkännande av överenskommelse om upprättande av Nordiska investeringsbanken, m. m.

§ 11 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1975/76:35 med anledning av riksdagens informationsutrednings betänkande om riksdagens sakinformation jämte motioner

1975/76:36 med anledning av i propositionen 1975/76:100 framlagda förslag om vissa anslag för budgetåret 1976/77 under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

1975/76:37 angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets förvaltning under år 1975

Justitieukskottets betänkanden

1975/76:20 med anledning av propositionen 1975/76:82 om ändring i brottsbalken (ang. gäldenärsbrotten)

1975/76:21 med anledning av propositionen 1975/76:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser justitiedepartementets verksamhetsområde

1975/76:22 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till åklagarväsendet

Lagutskottets betänkanden

1975/76:7 med anledning av propositionen 1975/76:7 med förslag till lag om järnvägs ansvarighet vid befordran av resande m. m. jämte motion

1975/76:8 med anledning av propositionen 1975/76:95 med förslag till godkännande av konvention om utomäktenskapliga barns rättsliga ställning

Nr 66

Fredagen den
13 februari 1976

Försvarsutskottets betänkanden

1975/76:18 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt avser stat för försvarets fastighetsfond

1975/76:19 med anledning av motion om avbrytande av projekteringen av militärt övningsfält på Gotland

Kulturutskottets betänkanden

1975/76:26 med anledning av propositionen 1975/76:101 såvitt gäller anslag på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 till vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio

1975/76:27 med anledning av motion om åtgärder för att förbättra den offentliga svenskan

Utbildningsutskottets betänkanden

1975/76:17 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till universitets- och högskoleämbetet m. m. jämte motion

1975/76:18 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till utbildningsdepartementet samt till utbildning inom kulturområdet jämte motioner

1975/76:19 med anledning av motioner om fortbildning för barnmorskor

Näringsutskottets betänkanden

1975/76:23 med anledning av motion om affärstidsreglering

1975/76:24 med anledning av motioner om förbud mot automatspel och kedjebrevsspel m. m.

1975/76:25 med anledning av motion om försäljningen av pyrotekniska varor

1975/76:26 med anledning av motioner om krigsmaterielindustrin

Civilutskottets betänkanden

1975/76:9 med anledning av motion om överensstämmelse mellan civil- och militärområdesgränserna för Gävleborgs län och Kalmar län

1975/76:10 med anledning av motion om kostnaderna vid överförande av allmän väg till enskild

§ 12 Anmäldes och bordlades

Motion

1975/76:2191 av fru *Hörnlund m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:89 om lärarutbildningens dimensionering och lokalisering m. m.

Nr 66

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 14.34.

Fredagen den
13 februari 1976

In fidem
BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert